

ANALIZA

Pravosnažnih naredbi o nesprovođenju istrage Tužilaštva Bosne i Hercegovine 2023-2024

Lejla Gačanica

BIRN je 2022.godine, koristeći slobodan pristup informacijama, uradio analizu Naredbi o nesprovođenju istrage po krivičnim prijavama za krivična djela iz člana 145.a Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine (KZBiH). Analiza je obuhvatala period od stupanja na snagu Zakona o izmjenama Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine, do jula 2022.godine. U periodu koji je uslijedio, Tužilaštvo Bosne i Hercegovina je objavilo na svojoj web službenoj stranici naredbe o nesprovođenju istrage po krivičnim prijavama, te je ova analiza bazirana na tim dostupnim dokumentima. Analiza, koja će služiti kao komparativna prvoj analizi za period 2021-2022, je obuhvatila period august 2022. – decembar 2024.godine, u kojem je Tužilaštvo Bosne i Hercegovine (Tužilaštvo BiH) donijelo je 43 naredbe o nesprovođenju istrage po krivičnim prijavama za krivična djela iz člana 145.a KZBiH.

Prema podacima dostavljenim od Tužilaštva BiH, od početka 2023. do kraja 2024. godine u Tužilaštvu BiH evidentirano je 37 predmeta koji se odnose na krivično djelo iz člana 145a. KZ-a BiH: Izazivanje nacionalne, rasne i vjerske mržnje, razdora i netrpeljivosti. U 17 predmeta su donesene naredbe o nesprovođenju istrage, a 14 predmeta su u fazi prijave ili istrage. Sa druge strane, u navedenom periodu Tužilaštvo BiH je podiglo šest optužnica zbog krivičnog djela Izazivanje nacionalne, rasne i vjerske mržnje, razdora i netrpeljivosti iz članka 145a., a Sud BiH je u jednom predmetu odbio potvrditi optužnicu, dok je u drugom slučaju odlukom Suda predmet spojen u jedan predmet radi jedinstvenosti postupka.

Članom 216. Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine (ZKPBiH) je propisano u kojim slučajevima se donosi naredba o nesprovođenju istrage:

1. ako je iz prijave i pratećih spisa očigledno da prijavljeno djelo nije krivično djelo,
2. ako ne postoje osnovi sumnje da je prijavljeno lice učinilo krivično djelo,

3. ako je nastupila zastarjelost ili je djelo obuhvaćeno amnestijom ili pomilovanjem ili
4. ako postoje druge okolnosti koje isključuju krivično gonjenje.

Tužilaštvo BiH je u analiziranim predmetima u periodu august 2022. – decembar 2024.godine u 20 slučajeva donio naredbu o nesprovođenju istrage zbog toga što prijavljeno djelo nije krivično djelo; u 22 slučajeva jer nema osnova sumnje da je je prijavljeno lice učinilo krivično djelo; te u 1 slučaju zbog postojanja drugih okolnosti koje isključuju krivično gonjenje.

Fokus ove analize je stavljen na pravni aspekt postupanja Tužilaštva BiH po podnesenim krivičnim prijavama, te analiza razloga za nesprovođenje istrage. Analiza također ukazuje na aspekte koji nisu bili uključeni (ili nije vidljivo iz obrazloženja naredbi da li su bili uključeni) prilikom donošenja naredbi o nesprovođenju istraga, te se time ne sugerije da su određena djela zapravo krivična djela suprotno ocjeni tužilaca, već sagledava načine na koji su tretirane krivične prijave po novim dopunama KZBiH.

Opšti nalazi dostupnih naredbi o neprovođenju istraga su sljedeći:

- Najveća razlika koja postoji u odnosu na prethodnu analizu se tiče načina na koji su krivične prijave tretirane, odnosno u postupanju Tužilaštva po krivičnim prijavama za krivična djela iz člana 145.a KZBiH. Uvidom u Naredbe iz 2024.godine, primjećuje se veliki napredak u provođenju radnji koje su prethodile donošenju Naredbi o nesprovođenju istraga te posebno u dijelu Obrazloženja Naredbi koje su postupajući tužioci izradili. Obrazloženja su sada jasnija, sadržajnija te se češće referišu na sve elemente bića krivičnih djela iz člana 145.a KZBiH, umjesto čestih dotadašnjih šturih obrazloženja.
- Unatoč poboljšanju u postupanju po krivičnim prijavama, te izradi obrazloženja naredbi o nesprovođenju istrage, Tužilaštvo BiH i dalje jako široko tumači slobodu izražavanja te se često oslanja na „lični stav“ prijavljenih osoba, koristeći se formulacijama da prijavljena djela „ne dosežu potreban i dovoljan nivo koji bi objektivno bio potreban da potakne na nasilje ili mržnju“. Međutim, ovaj nalaz se najčešće ne elaborira dalje, iako je u nekim od predmeta prisutna izrazito velika dostupnost zapaljive retorike (npr. objavljena putem popularnih online medija, tradicionalnih medija).
- Zanimljivo je da u predmetima 2023-2024.godine Tužilaštvo saslušava prijavitelje krivičnog djela kao svjedoke, dok se od prijavljenih za krivično djelo nije uzimala izjava. Ova je praksa uzimanja izjave samo od svjedoka-prijavitelja je zabilježena u 8 predmeta, dok su prijavljeni (tamo

gdje ih se moglo identificirati) saslušani u 4 slučaja, uz izjave i prijavitelja.

- Krivične prijave su, kao i u prethodnom periodu, podnošene u najvećem broju slučajeva mailom (19) na službene adrese tužilaštava (BiH, entitetskih i kantonalnih), SIPA-e i policije. U dva slučaja je krivična prijava podnesena usmenim putem, te u dva slučaja se postupalo po informaciji SIPA-e a po dopisu Direkcije za koordinaciju policijskih tijela.
- U odnosu na nalaz iz prethodne analize da se nemogućnost identificiranja podnosioca krivične prijave navodi u obrazloženju kao jedan od razloga za obustavu istrage, ovdje se to pojavljuje u svega 2 predmeta, i to iz 2022.godine. I dalje se u ovim naredbama nije navodilo zašto bi bilo neophodno saslušavati ili identificirati podnosioca krivične prijave.
- U 5 predmeta je donesena naredba o neprovođenju istrage zbog nemogućnosti utvrđivanja identiteta počinioca. Radi se o anonimnim komentarima na portalima ili (lažnim) profilima na društvenim mrežama, a koji nisu identificirani istražnim radnjama SIPA-e.
- U 7 slučajeva Tužilaštvo nije bilo u mogućnosti identificirati radnju koja se prijavljuje kao krivično djelo, prvenstveno jer su sadržaj ili korisnik (objave na društvenim mrežama ili komentara na portalima) bili uklonjeni. Odnosno, po navodima postupajućih tužilaca nije bilo moguće utvrditi kada je radnja izvršena, te ko, kada i prema kome je eventualno počinio krivično djelo. Zbog nemogućnosti identifikacije počinitelja, Tužilaštvo u ovim predmetima uopšte nije ispitivalo postojanje elemenata krivičnog djela, iako je bilo dostupno dovoljno podataka o samom djelu (što je razumljivo s obzirom na nužnost identifikacije počinioca). Međutim, važno je istaknuti da se primjećuje napredak u naporima i metodama da se identificiraju i prijavljeni za počinjenje krivičnog djela iz člana 145.a KZBiH, i radnje koje se, i dalje, najčešće čine u online prostoru.
- Tužilaštvo BiH je u 2 predmeta uputilo zamolnice nadležnim ministarstvima (Ministarstvo pravde) za pružanje međunarodne pomoći za dostavljanje podataka za Facebook profil, te SIPA je tražila IP adrese od nadležnih teleoperatera što je Sud Bosne i Hercegovine odbio kao neosnovano.
- SIPA je provodila istražne radnje (po zahtjevima za prikupljanje dokaza), što je uključivalo uviđaje (radnje), saslušanje svjedoka-prijavitelja, salušanje prijavljenih lica, pretrage u IDEEA bazi podataka.
- U samo jednoj naredbi, postupajući tužilac navodi da: "Naročito ističemo da ukoliko se dođe do novih činjenica i okolnosti, istraga može biti ponovo otvorena" (nisu mogli identificirati radnju koja je prijavljena).
- Povodom 3 krivične prijave, tužilac se bavio tumačenjem 'javnosti', odnosno, odluku o nesprovođenju istrage, između ostalog, temeljio i na

tome koliki doseg su radnje imale. Kako se u obje prijave radi objavama na profilima društvenih mreža, broj prijatelja/pratitelja je uziman kao relevantan u pogledu same javnosti i mogućnosti povrede drugih, odnosno poticanja mržnje ili nasilja. Tako se procjena dosega, što jeste jedan od ključnih elemenata govora mržnje, navodi da su radnje mahom objavljene na privatnom profilu koji „posjećuju lica koja žele i koji nije od javnog značaja, i pristupa mu ograničen krug ljudi“. Tužilaštva su slijedila i Rješenja Suda BiH (povodom Zamolnica za međunarodnu pomoć, a koje su odbijene kao neosnovane) u kojima se cijnila "javnost profila osumnjičenog, brojnost njegovih pratilaca, vremenski period u kojem je objava bila vidljiva i klijem broju osoba , kao i status osumnjičenog u društvu".

- Najčešće krivične prijave, njih 20, se odnosilo na radnju negiranja genocida (u Srebrenici). Tri se odnosi na veličanje osuđenih ratnih zločinaca (Ratko Mladić, Radovan Karadžić), samostalno ili uz radnje poricanja genocida u Srebrenici.
- U nekoliko slučajeva krivične prijave su uključivale i druga krivična djela, poput prijetnji, ugrožavanja sigurnosti, terorističkog akta.
- Zabrinjavajuće je da tužioci, tamo gdje su se upuštali u ocjenu postojanja elemenata krivičnog djela iz člana 145.a stavovi 3. (poricanje, opravdavanje, grubo umanjivanje) i 6. (veličanje), vrlo usko posmatraju samu radnju te posebno cijeneći da li je ista mogla potaknuti na nasilje ili mržnju (stav 3). Nedostatak sagledavanja konteksta se opetovano pojavljuje u značajnom broju naredbi prilikom procjene postojanja elemenata krivičnog djela iz člana 145.a stav 3.
- Tužilaštvo je slobodu izražavanja tumačilo jako široko, bez propitivanja ograničenja u odnosu na govor mržnje. Odnosno, sloboda izražavanja je cijinjena samo u odnosu na eventualnog počinioca (i njegova prava) ali ne i na povredu prava i sloboda drugih prouzrokovanu potencijalnim govorom mržnje počinioca.
- Obzirom da se radi o nemalom broju krivičnih prijava koje su podnosili 'obični' građani BiH, uviđa se potreba za sankcionisanjem ovakvog oblika govora mržnje, te spremnost građana da djela prijavljuju. Međutim, imajući u vidu nalaze analize naredbi o neprovođenju istraga, realna je opcija da će ovakva postupanja obeshrabriti i odvratiti građane od prijavljivanja i vjere u provedivost zakona. Ujedno i ohrabriti one koji poriču, umanjuju, veličaju ratne zločine i zločince.
- Iako je objava Naredbi o nesprovođenju istraga pohvalan iskorak u transparentnosti rada Tužilaštva BiH, te razumijevajući nužnost anonimizacije određenih dijelova ovih dokumenata, neke od naredbi su do te mjere anonimizirane (zatamljene) da se uopšte ne mogu analizirati.

U nastavku slijedi analiza primjera pojedinačnih Naredbi o o nesprovođenju istrage, razvrstanih prema nekoliko ključnih tendencija koje su identificirane u postupanju Tužilaštva BiH.

1. Sloboda izražavanja i mišljenja naspram poricanja genocida i ratnih zločina

Prema članu 10. Evropske konvencije o ljudskim pravima (EKLJP), svako ima pravo na slobodu izražavanja, pravo koje uključuje slobodu mišljenja i slobodu primanja i širenja informacija i ideja bez miješanja javne vlasti i bez obzira na granice. Stav 2. EKLJP pak navodi kako je ostvarivanje slobode izražavanja vezano uz „dužnosti i odgovornosti“ te podložno zakonski propisanim i nužnim ograničenjima iz niza legitimnih ciljeva navedenih iz istog stava. Jedno od tih ograničenja jeste sankcioniranje tzv. govora mržnje, koje je bilo predmetom brojnih predmeta u evropskom zakonodavstvu.

Pravo na izražavanje i mišljenje nije apsolutno, i neophodno je odrediti njegove granice posebno s obzirom na govor mržnje (koji se ne smatra zaštićenim pravom na slobodu izražavanja). Treba ovdje istaknuti da je bh.sudska praksa također ograničena u pogledu govora mržnje koji se odnosi na izazivanje nacionalne, vjerske, rasne mržnje i netrpeljivosti. Ipak, u predmetima u kojima se ovdje Tužilaštvo bavilo ocjenom slobode izražavanja (kao pravo garantovano Ustavom i EKLJP), nisu uočena propitivanja postoje li ograničenja ovog prava, odnosno da li se radi o govoru mržnje. U ovim bh. slučajevima mora se razgraničiti da li se uopšte radi o slobodi mišljenja/izražavanja te ukoliko da, da li bi ograničenje slobode izražavanja služilo poštovanju prava grupa da žive bez straha, nasilja te konačno utemeljiti zašto bi ograničenje slobode izražavanja bilo neophodno i dozvoljeno.

Ono što je primjećeno da se ponavlja u ovim slučajevima, te u nekoliko drugih, jeste kontekst u kojem su izjave izrečene i kakav je njihov stvarni odjek u društvu (umjesto da ih se posmatra vrlo izolovano, nekad i van cjelokupne izjave/sadržaja). Napominje se da ekonomska, društvena i politička klima, tj. kontekst u kojem su izjave dane, je vrlo važan u procjeni da li se radi o slobodi izražavanja ili govoru mržnje koji može potaknuti na nasilje ili mržnju. Primjera radi, Evropski sud za ljudska prava je bio sklon prihvatiti ograničenja slobode izražavanja kada je izjava dana u kontekstu napete političke ili društvene situacije.

Krivična prijava	Naredba o nesprovođenju istrage (T20 0 KT 0022855 22 od 19.12.2024.)
-------------------------	---

<i>Izjava političkog funkcionera: „Nasa težnja ka Srbiji je prirodna. Slična situacija je sa Rusima u Ukrajini, kojih je u toj zemlji 15 miliona... Zato je specijalna operacija Rusije u Ukrajini opraodana zaštitom prava svog naroda. Tako i mi ovdje- sa muslimanima ne možemo imati zajedničke škole i zajedničke udžbenike”, te izjava „Prema njihovim riječima nije se moglo dopustiti stvaranje muslimanske države na teritoriji Evrope. A mi smo postali kolateralna šteta. Ako hocete da mi ovdje budemo na straži dajte nam neke privilegije.”</i>	<i>Djelo koje je učinio prijavljeni nije krivično djelo.</i>
--	---

Svjedok – prijavitelj u svojoj izjavi navodi da koji usvojoj izjavi navodi da prijavljeni otvoreno kao izabrani zvaničnik djeluje u namjeri izazivanja razdora i netrpeljivosti između krišćana i muslimana i to izjavama koje su prijavljene, da je radikalizirao svoje djelovanje, te kao lice koje ima političke poluge moći, što je izazvalo očito uznemirenje javnosti a što je posebno bilo uvećano obzirom na medijske objave u kojima su naslovi bili upravo izjave xx a po mišljenju svjedoka sve u cilju odscjepljenja Republike Srpske.

Tužilaštvo je utvrdilo da sporne izjave osumnjičenog, kada se posmatraju sa aspekta postojanja bitnih elemenata koji čine biće prijavljenog krivičnog djela, ne postoje dokazi koji upućuju na to da navedene izjave dosežu potrebni dovoljan nivo koji bi objektivno bio pogodan da potakne na nasilje ili mržnju, te u tom kontekstu, naročito uvažavajući činjenicu da predmetne izjave ukazuju na lični stav osumnjičenog. Poziva se na član 10. Evropske konvencije o ljudskim pravima te Međunarodni pakt o građanskim i političkim slobodama. Tužilaštvo se pak nije osvrnulo u svom obrazloženju na činjenicu da se radi o uticajnom političkom akteru, kao niti činjenicu da su njegove izjave prenijeli najveći mediji u regionu.

Krivična prijava	Naredba o nesprovođenju istrage (T20 0 KT 0023626 23 od 5.12.2024.)
-------------------------	--

<i>Osporavanje zločina na pijaci Markale, Sarajevo, putem profila na društvenoj mreži</i>	<i>Ne postoje osnovi sumnje da je prijavljeni počinio krivično djelo.</i>
---	---

Prijava se odnosila na objavu na društvenoj mreži: „Na obilježavanju lažima opisanog zločina. Jedina istina Markala su nevine žrtve, čije ubice će biti poznate kad tad. Markale su zločin za koji su dva puta lažno optužni Srbi i upotrijebljene su kao povod za NATO bombardovanje RSrpske". Prijavitelj detaljno i jasno navodi kojim pravosnažnim presudama (u kojim predmetima) za ratne zločine su sudski utvrđene činjenice o zločinu na Markalama, uključujući odgovornost. Prijavitelj također navodi da je objava nastala povodom 29.obilježavanja stradanja na Markalama, kao i da je osumnjičeni i ranije javno negirao zločine, te vrijeđa žrve.

Tužilaštvo, što je u dosadašnjoj praksi bilo netipično, daje osvrt na govor mržnje i slobodu govora, naglašavajući da je tanka crta između ova dva pojma. Nadalje, navodi da se radi o ličnom mišljenju prijavljenog, „imajući u vidu sveukupnost izrečenog, načn iznošenja predmetne izjave, za koju obzirom na način iznošenja nema dokaza da bi mogao potaknuti na nasilje ili mržnju usmjerenu protiv grupe osoba ili člana takve grupe“, te da izjava ne dostiže potreban i dovoljan nivo koji bi objektivno bio pogodan da potakne na nasilje ili mržnju.

Tužilaštvo se nije očitovalo o osporavanju sudski utvrđenih činjenica, niti o kontekstu (godišnjica obilježavanja, kontinuirane izjave/radnje prijavljenog), što u prospektu slobode govora i govora mržnje itekako predstavlja važne elemente.

Krivična prijava	Naredba o nesprovođenju istrage (T20 0 KT 0025914 24 od 23.9.2024.)
<i>Objava na X - reakcija na poziv za učenje kišne dove: "Treba što prije patentirati ovu genijalnu ideju za rješenje klimatskih promjena..."</i>	<i>Prijavljeno djelo nije krivično djelo</i>

Prijava se odnosila na objavu na društvenoj mreži u kojoj je prijavljena reagirala na objavu Rijaseta Islamske zajednice BiH - instrukciju reisu-l-uleme Huseina Kavazovića za učenje „Kišne Dove“ zbog dugotrajne suše. Prijavitelj smatra da je u izjavi politički subjekt (prijavljena) postupala sa ciljem izazivanja vjerske mržnje, razdora i netrpeljivosti, a posebno jer se radi o javnim osobama koje u javnom prostoru moraju imati realan odnos prema drugima i drugačijim vjerskim ubjeđenjima.

Tužilaštvo je u ovoj naredbi, u Obrazloženju, dao dobru analizu zbog čega se prijavljena objava ne može smatrati krivičnim djelom iz člana 145.a, ustanovljavajući jasnu vezu između govora mržnje i slobode izražavanja. Navodi se tako daje prijavljena „svojom objavom pokazala nekorektnost prema vjerskim osjećajima pripadnika islamske vjeroispovjesti, međutim imajući u vidu pravo na slobodu misli i izražavanja pojedinca u demokratskom društvu, takva izjava nije pogodna da izazove ili raspiri nacionalnu, rasnu ili vjersku mržnju“.

Krivična prijava	Naredba o nesprovođenju istrage (T20 0 KT 0022651 23 od 10.9.2024.)
<i>Medijski istupi, javni komentari, govori, objave na društvenim mrežama koji se odnose na podjele između Bošnjaka i Hrvata, poticali na mržnju prema Hrvatima, direktno prijetili ratom ili huškali na rat ili poticali ratno raspoloženje, a povodom najave intervencija OHR u Izborni zakon BiH.</i>	<i>Nema dovoljno dokaza za osnove sumnje za počinjenje krivičnog djela iz člana 145.a</i>

Prijava se odnosi na objave sa Twitera:

„Ako je ovo što sam uspio saznati o izmjenama Izbornog zakona tačno mi Bošnjaci, Bosanci, Ostali-poslije toga kao grupa nemamo šta tražiti u Bosni i Hercegovini jer ce naša egzistencija biti legalizovano ropstvo. Ostaju nam doa izbora:Anadolija ili neki novi rat.“

"Dođu mi u posjet Memorijalnom centru, liju krokodilske suze, a potom se vrate u Sarajevo i donesu odluku da i moje dijete završi u nekoj Srebrenici. Jer se boje tobože par stotina huligana koji navijaju za Zrinski. E hajde, probajte. i vi i HDZ,

"Puna su groblja ljudi koji su prijetili da će Bosna nestati“

U kontekstu mogućnosti da OHR izmieni Izborni zakon u korist hrvatskih zahtjeva da bi bilo „pametno imati na umu da je muslimanska većina iedna od najbolje naoružanih na svijetu“.

Koliko se može zaključiti iz Naredbe (zbog anonimizacije) radi se o više prijavljenih lica, te su objave brojnije od ovdje navedenih.

Istražne radnju su bile opsežne, te se tako navodi da je SIPA sačinila službenu zabilješka o uvidu u profil na Twitteru, video snimak obraćanja u Hadžićima, sačinjen Zapisnik o uviđaju; saslušan svjedok prijavitelj, saslušani osumnjičeni, na zahtjev Tužilaštva uzeta izjava dodatnih osoba. Kod dodatno uzetih izjava se konstatuje da je sadržaj izazvao nelagodu, uznemirenost i zabrinutost, te da je govor prijeteći i izaziva strah – međutim Tužilaštvo se na to nije osvrtao u odluci.

Tužilaštvo je u ocjeni postojanja elemenata bića krivičnog djela utvrđivalo broj pratitelja na X, broj pregleda i komentara (video) te utvrdilo da ne dosežu potreban i dovoljan nivo koji bi objektivno bio potreban da potakne na nasilje ili mržnju – iako su neke od radnji objavljene na online portalima sa velikim dosegom. Odluka se dalje temelji na ocjeni da prijavljeni iskazuju lični stav - više se radi o uvredljivim izjavama koje nisu podobne da izazovu mržnju ili nasilje; odnosno imaju obilježja čl.10 EKLJP.

Ova Naredba može poslužiti kao dobar primjer detaljne istrage, analize različitih elemenata bića krivičnog djela, no i dalje nedostaje uzimanju u obzir društveno-političkog konteksta, te u ovom konkretnom slučaju – ocjene protiv koga su bile potencijalno usmjerene radnje i kako je to uticalo na postojeće odnose u društvu.

Krivična prijava	Naredba o nesprovođenju istrage (T20 0 KTA 0020980 21 od 10.1.2024.)
<i>Negiranje genocida na društvenoj mreži.</i>	<i>Nema dovoljno dokaza za osnove sumnje za počinjenje krivičnog djela iz člana 145.a</i>

Prijava se odnosi na komentar objavljen na društvenoj mreži: „Od danas je formalno na snazi zakon o negiranju genocida u Srebrenici. Kazna zatvora do 5 godina. Uz iskreno uvažavanje bošnjačkih stradalnika u Srebrenici, kao potomak žrtava istinskog jasenovačkog genocida i za slobodu izražavanja kažem: U Srebrenici nije bilo genocida".

U toku istrage je saslušan prijavljeni koji navodi da osumnjičeni navodi da nije imao namjeru da potiče ili širi mržnju prema bilo kome, a posebno ne prema nevinim žrtvama iz građanskog rata u BiH; iskazuje iskreno uvažavanje bošnjačkih stradalnika u Srebrenici, te apsolutno saosjećanje sa njihovim porodicama. Kao novinar i javni radnik svoje mišljenje iznosi u kontekstu slobode izražavanja garantovane EKLJP, lično položio cvijeće u Potočarima i upisao se u knjigu žalosti. Tužilaštvo je također navelo da je izjava objavljena

na privatnom profilu koji posjećuju lica koja žele i koji nije od javnog značaja, i pristupa mu ograničen krug ljudi.

U ovom slučaju je zanimljivo što se može tumačiti i kao negiranje i kao relativizacija ratnog zločina genocida („istinski jasenovački genocid“), što je tužilaštvo propustilo da cijeni. U ovom predmetu se slijedi ranija praksa gdje se odluka o nesprovođenju istrage bazira na izjavi osumnjičenog, te navodi da se radi o ličnom mišljenju. Utvrđeno je da nema bitnih elemenata koji čine biće krivičnog djela, tj ne dostiže potreban i dovoljan nivo koji bi bio pogodan da prouzrokuje, proizvede i rasplamsa mržnju i nasilje.

2. Rješenja Suda Bosne i Hercegovine o neosnovanosti

U ovoj oblasti se pojavljuju dva nova aspekta: zahtjevi prema drugim pravosudnim organima kako bi se identificirala lica koja su prijavljena za ovo krivično djelo. U jednom predmetu se traži naredba prema telekom operaterima a u drugim Zamolnica za međunarodnu pomoć. U oba slučaja, Tužilaštvo je koristilo ocjene Suda BiH u određivanju postojanja osnove za počinjenje krivičnih djela iz člana 145a.

Prema Zakonu o međunarodnoj pravnoj pomoći u krivičnim stvarima, Zahtjev za međunarodnu pravnu pomoć podnosi se u formi zamolnice (čl.3.). Zamolnice domaćih pravosudnih organa za međunarodnu pravnu pomoć dostavljaju se stranim pravosudnim organima posredstvom Ministarstva pravde Bosne i Hercegovine. Na isti način dostavljaju se domaćim pravosudnim organima zamolnice od stranih pravosudnih organa za međunarodnu pravnu pomoć.

Krivična prijava	Naredba o nesprovođenju istrage (T20 0 KT 0023704 23 od 5.8.2024.)
Objave na FB profilu	Nije krivično djelo.

U ovom predmetu su zaprimljene dvije krivične prijave, jer je prijavljeni nastavio sa objavama koje su uvredljive i prijetee, a prijave su upućene po advokatu oštećenog. Zbog anonimizacije, nije vidljiv sadržaj koji se prijavljuje, no prijavljena su krivična djela ugožavanja sigurnosti i raspirivanja nacionalne mržnje. Tužilaštvo je izdalo Naredbu SIPI za identifikaciju profila na društvenoj mreži Facebook. SIPA je uputila Zahtjev nadležnim kontakt osobama za zamrzavanje podataka korisnika Facebook profila a u cilju pribavljanja dokaza i dokumentovanja kaznenog djela iz člana 145a KZBiH.

Tužilaštvo je uputilo Zamolnicu za pružanje međunarodne pomoći Ministarstvu pravde za pružanje međunarodne pomoći za dostavljanje podataka za FB profil,

po kojoj je primilo podatke (IP adrese, pretpostavlja se, anonimizirano). Nadalje, putem Tužilaštva je traženo od Suda BiH da izda naredbe operaterima telekomunikacija za dostavom podataka o korisnicima IP adresa, no Sud BiH odbio kao neosnovan ovaj prijedlog jer se iz sadržaja koji je prijavljen vidi da se prijetnje odnose na jednu određenu osobu ne grupu. Tužilaštvo uložilo žalbu, Sud BiH ponovno odbio.

Sud BiH zaključuje da su radnje usmjerene na oštećenog, i da su podobne da kod njega lično izazovu uznemirenje na nacionalnoj osnovi, ali ne i da na isti način djeluju šire od toga jer se ne odnose na određenu grupu, odnosno pojedini konstitutivni narod, ostale, kao i druge koji žive ili borave u BiH, a da je za njegovo učenje potrebno da se javno izaziva i raspiruje nacionalna i vjerska mržnja, razdor i netrpeljivost u odnosu na grupu ljudi, a ne u odnosu na pojedinca, pa čak i kada se radi o pripadniku jedne od navedenih grupa. Sud BiH je u odnosu na javnost cijenio doseg FB profila i objava te ustanovio da izražavanje koje pojedinac objavi u maloj i ograničenoj grupi korisnika Facebooka nema istu težinu kao i izjava objavljena na mainstream internetskoj stranici.

Ovi stavovi Suda BiH svakako su bitni u ustanovljavanju prakse o tome kada određena radnja upućena pojedincu zbog ličnog obilježja ne ispunjava kriterij iz čl.145a odnosno da se ima smatrati prije klevetom i odnosom prema jednom licu, nego krivičnim djelom koje izaziva nacionalnu mržnju. Također je važan stav o tome šta čini javnosti (tumačenje grupe na FB) i koliki je doseg objava. Zanimljivo da se ovdje cijeni objava u FB grupi u odnosu na mainstream online medij dok u drugim predmetima – čak i kada se radi o mainstream portalima, ne nalazi se dovoljno osnova/dosega za izazivanje mržnje ili netrpeljivosti.

Ovaj slučaj se navodi kao primjer istražnih radnji te stavova Suda BiH o postojanju krivičnog djela iz člana 145a, dok se nije moglo upustiti u analizu same radnje jer nije vidljiva.

Krivična prijava	Naredba o nesprovođenju istrage (T20 0 KT 0021053 21 od 18.12.2023.)
<i>Veličanje Mladića, Karadžića i četnički pokret te negiranje genocida u Srebrenici na društvenoj mreži</i>	<i>Ne postoje osnovi sumnje da su prijavljene osobe učinile krivično djelo</i>

Prijavitelj je saslušan u svojstvu svjedoka, kojom prilikom je objasnio da je objave vidio jer je „prijatelj“ na društvenoj mreži sa prijavljenim, kojeg pak nikada nije lično upoznao. SIPA nije mogla utvrditi identitet prijavljenog. SIPA je također izvršila uvid, no nisu pronašli stranicu, te Tužilaštvo navodi da zbog

određenog proteka dužeg vremenskog perioda jasno da ti podaci više nisu dostupni, i da tužilaštvo nema mogućnost da ih na neki drugi način pribavi. Iako je prijavitelj dostavio screenshots objava, osim što potkrepljuje njegove navode nemaju potrebnu dokaznu snagu. Podaci traženi putem međunarodne pomoći nisu dostavljeni, a Tužilaštvo nema mogućnost da ih pribavi.

Navodi se također da, po Rješenju Suda BiH, Tužilaštvo kroz dostavljene dokaze nije dokazivalo činjenice koje bi se odnosile na element javnosti, tačnije efekata koji je navedena objava prouzrokovala u javnosti (javnosti profila osumnjičenog, brojnosti njegovih pratilaca, vremenski period u kojem je ista bila vidljiva i kojem broju soba, kao i statusa/položaja osumnjičenog u društvu, koji bi bio relevantan za procjenu efekta koje bilo koja objava konkretnog osumnjičenog ima u javnoj sferi) – što ponovno ilustruje koliko se rijetko Tužilaštvo upušta u analizu svih elemenata govora mržnje.

U ovom predmetu Tužilaštvo BiH se rukovalo činjenicom da kada nema dovoljno dokaza koji ukazuju da je neka činjenica ili okolnost van razumne sumnje razjašenja, ima se cijeniti *in favorem* prijavljenog lica.

3. Ocjena postojanja bića krivičnog djela (poricanje, veličanje)

Krivična prijava	Naredba o nesprovođenju istrage T20 0 KTA 0022485 22 od 13.3.2023.
<i>Veličanje osuđenog ratnog zločinca Ratka Mladića i negiranje genocida u Srebrenici</i>	<i>Prijavljeno djelo nije krivično djelo</i>

Krivična prijava je dostavljena povodom dvije okolnosti: projekcija filma o „oslobađanju Srebrenice” u kojem se pojavljuje i nekadašnji komandant Glavnog Štaba Vojske Republike

Srpske i presuđeni ratni zločinac Ratko Mladić, na 27.godišnjicu obilježavanja genocida u Srebrenici povodom čega je određena osoba dala izjave kojima veliča Mladića kao heroja; druga radnja se odnosi, pretpostavljeno na istog prijavljenog, koji je tokom gostovanja u određenom mediju (anonimizacija) nazvao kolektivne ukope žrtava genocida u Srebrenici „Potočarskim igrokazom”, te izjavio da „u Potočarima svake godine postoji ”Festival Šovinizma” i „Festival razvijanja mržnje prema srpskom narodu”.

Iako se prijava odnosi na veličanje, odluka navodi da radnje nisu inkriminisane u čl.145a st.6., nema nikakvog drugog obrazloženja. Nema krivičnog djela ni po stavu 3. čl.145a. - jer izjave ne potiču na nasilje ili mržnju. Tužilaštvo se ne

očituje na činjenicu koja ukazuje na kontinuitet u korištenju zapaljive retorike, doseg – sve se radi o javnim istupima, okolnosti da se dešava u periodu komemoracije i ukopa žrtava genocida u Srebrenici.

Iz šturog teksta Obrazloženja se ne vide dodatne informacije koje bi poslužile za dalju analizu.

Krivična prijava	Naredba o nesprovođenju istrage (T20 0 KTA 0024322 23 od 1.2.2024.)
<i>Negiranje genocida u Srebrenici, putem objava na FB (pronađene tri objave - fotografija tabuta preko koje je stavljeno X i ćiriličnim pismom napisano NAJVEĆA LAŽ 20 VEKA. NIJE SE DESILO; fotografija većeg broja ljudi u vojnoj uniformi, zastava BIH u donjem uglu sa natpisom: Srebrenica juni 1995. NENAORUŽANI, žene, djeca, starci. ")</i>	<i>Nije krivično djelo po članu 145a KZBiH.</i>

Prijava se odnosila na objave na društvenoj mreži Facebook na dva korisnička profila, a povodom fotografija i natpisa koji negiraju genocid u Srebrenici.

Tužilaštvo Bosne i Hercegovine uputilo je Zamolnicu za pružanje međunarodne pravne pomoći nadležnim organima u kojoj je traženo da dostavi kompletne kopije postojećih i obrisanih podataka korisničkih racuna na društvenoj mreži dostavilo odgovor da predmetno ponašanje ne predstavlja krivično ponašanje kažnjivo kaznom zatvora od više od jednu godinu, zbog čega su odbili izvršenje Zamolnice.

Tužilaštvo je dalo ocjenu svake objave, kako slijedi:

- fotografija tabuta preko koje je stavljeno X i ćiriličnim pismom napisano NAJVEĆA LAŽ 20 VEKA. NIJE SE DESILO: ne može zaključiti na što se lice koje je istu objavilo referira, na koji način konkretno navodeći da je nešto laž zapravo misli i referira na genocid u Srebrenici. Koristeći se općom kulturom i naobrazbom, utvrđeno je da se na fotografiji nalazi veliki broj mrtvačkih sanduka- tabuta u kojima se ukopavaju preminuli pripadnici islamske vjeroispovijesti, ali obzirom da na fotografiji nema nikakvih oznaka lokacije, niti je na fotografiji vidljiv bilo koji geografski, historijski ili koji drugi znak koji bi mogao ukazati da su ti tabuti poredani u Srebrenici, da se odnose na kolektivnu dženazu stradalih u

genocidu u Srebrenici koja se svake godine 1. jula održava u Srebrenici, niti je autor komentara u tekstualnom dijelu ukazao da konkretno kada kaže da je nešto laž misli na srebrenički genocid. Tužilaštvo BiH je cijenilo da je prijaviteljica očigledno stekla dojam iz svojih subjektivnih ili objektivnih razloga da je u konkretnom slučaju objava postavljena radi negiranja genocida u Srebrenici. Šteta što se Tužilaštvo nije upustilo i u ocjenu zašto je prijaviteljica stekla takav dojam i šta simbolički i fotografija i djelo predstavljaju.

- fotografija većeg broja ljudi u vojnoj uniformi, zastava BiH u donjem uglu sa natpisom: Srebrenica juni 1995. NENAORUŽANI, žene, djeca, starci. Tužilaštvo smatra da nema bića krivičnog djela iz člana 145a. stav 3. KZBiH, jer u konkretnom slučaju je očigledno i nesporno da se na fotografiji nalaze vojnici određene vojne formacije neke vojske (moguće Armije BiH), te da lokalitet, sastav jedinica, vrijeme nastanka fotografije nisu potvrđeni, već se na istoj nalazi samo komentar korisnika FB profila. Cijenjeno je da je ovakvom objavom učinjen pokušaj pravdanja zločina genocida u Srebrenici, međutim kako se u vremenskoj oznaci na komentaru navodi mjesec „juni“, te kako se genocid ili ubistvo civila ni na koji način ne odnosi, nije bilo moguće sa sigurnošću utvrditi da je u konkretnom slučaju lice referisano na genocid u Srebrenici.
- U trećem slučaju, nisu prijavljene objave pronađene, a nije ni udovoljeno zahtjevu iz Zamolnice.

Tužilaštvo BiH ističe da prema načelu slobodne ocjene dokaza, sud, a ni tužilaštvo, nisu vezani zakonom utvrđenim pravilima o izboru dokaza, a određeno dokazno sredstvo nema unaprijed određenu dokaznu stranu. Stoga je i u ovom, kao i u drugim predmetima ocjenjivao prijavu i prateće spise slobodno i prema svom vlastitom uvjerenju, te je pri zaključivanju koristio logiku i opće znanje.

Tužilaštvo je jako široko tumačilo fotografije i prateće natpise, što u određenom trenutku može da izgleda kao banalizacija i isključivanje konteksta te u slobodnoj ocjeni dokaza ne razmatra šta ove radnje mogu uzrokovati u društvu i grupi prema kojoj su usmjerene.

Krivična prijava	Naredba o nesprovođenju istrage (T20 0 KTA 0021556 21 od 30.1.2023.)
<i>Prijava upućena Tužilaštvu, veličanje ratnih zločinaca</i>	<i>Nema elemenata krivičnog djela iz člana 145.a stav 3</i>

Prijava sadrži izjavu upućenu tužilaštvu: "ja, __, savesno, svesno i pod punom materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem: Da su svi ratni zločinci = humani ljudi i da su počinili ispravne radnje u ratu i veličam sve ratne zločine. Posebno bih pohvalio i veličam ratne zločince kao humane osobe i to: _____. jer svi gore navedeni su ubijali neljude, sirotinju, klošare i umanjili broj nezaposlenih na birou i smanjili broj socijalnih slučajeva i očuvali što više kisika na zemlji!"

Osim što se bavi veličanjem ratnih zločinaca, ova prijava predstavlja ne test već svojevrsnu provokaciju Tužilaštva BiH, sa vjerovatnim ciljem pokazivanja nekažnjivosti i neprocesuiranja ovih djela.

U vrlo šturom obrazloženju Tužilaštva stoji da ne proizilazi da je počinjeno krivično djelo jer ne potiče na nasilje i mržnju – što u ovom slučaju jeste tačno.

Krivična prijava	Naredba o nesprovođenju istrage (T20 0 KT 0025491 24 od 19.12.2024.)
<i>Organizacija, veličanje, odavanje počasti, poklonili pred spomenikom presuđenog ratnog zločinca za genocid u Srebrenici</i>	<i>Ne postoje osnovi sumnje da su prijavljene osobe učinile krivično djelo</i>

Tokom provjere navoda, SIPA je utvrdila da nema evidencije o održavanju skupa; tumače da je spomenik veličanje ali ne osuđenih ratnih zločinaca već boraca i civila dok Tužilaštvo propušta da ispita simboliku spomenika, niti se može vidjeti datum njegove izgradnje. U opisu spomenika stoji: „Spomen kompleks je napravljen sa motivom planine, na kojem su mermerne ploce sa uklesanim imenima poginulih boraca, umrlih i stradalih u ratu i civilnih žrtava rata, na kojem je centralni motiv od betona u vidu oficirske šapke Vojske Republike Srpske kao simbola srpskog oficira koja se nalazi na cetiri ćirilčna slova „S”.

Iako su imali informacije o osumnjičenim, isti nisu ispitani.

Krivična prijava	Naredba o nesprovođenju istrage (T20 0 KT 0026103 24 od 21.10.2024.)
<i>Putem društvenih mreža osoba je izložena komentarima i porukama prijetećeg i uvredljivog sadržaja koje su prouzrokovale osjećaj</i>	<i>Nije krivično djelo po čl.145a</i>

<i>uznemirenosti, i kod njegove porodice. Radi se o velikom broju sadržaja, koji su stizali u različitim vremenskim intervalima. Dio se odnosi na objavu o protivljenju usvajanja Rezolucije u Srebrenici - da je anticivilizacijski čin.</i>	
---	--

Zbog anonimizacije je teško razumjeti na šta se prijava odnosila; navodi se izjava "Nož, žica, no ne može se utvrditi na šta se konkretno referira, na koji način. Prijavljeni u svojim objavama javno podstiče istomišljenike na širenje mržnje i etiketiranje; označava se xx kao izdajnika i špijuna naroda iz kojeg potiče, te kako dovodi do ugrožavanja bezbjednosti.

Tužilaštvo je u ovom predmetu ponudilo zanimljivu analizu elemenata bića krivičnog djela te utvrdilo:

- Lice koje postavlja objave kao i lica na koja se objave odnose, jesu lica iz istog naroda- Bošnjaci, te da se iz toga može zaključiti da podsticanje mržnje zbog različitosti, odnosno pripadnosti određenoj grupi apsolutno izostaje. Neobično je ovakvo tumačenje usmjerenosti radnje zbog određenog zaštićenog osnova, jer nigdje nije predviđeno da onaj koji čini radnju ne može ili ne smije biti iz iste grupe, odnosno dijeliti isti zaštićeni osnov. Ovo se ističe uz rezervu u odnosu na sadržaj jer isti nije vidljiv za analizu no sama pripadnost istoj zaštićenoj osnovi (Bošnjaci) ne eliminiše samo po sebi usmjerenost radnje.
- objave postavljene očigledno kao mišljenje građanina o djelovanju nosioca jedne od najviših funkcija u Bosni i Hercegovini, na što svakako ima pravo. Nije moguće procijeniti ovaj dio jer izjave nisu vidljive, no slijedi se princip da javne ličnosti trebaju biti spremne na viši stepen kritike, posebno nosioci vlasti čiji rad treba biti podložen kritici.

Krivična prijava	Naredba o nesprovođenju istrage (T20 0 KT 0026011 24 od 23.9.2024.)
<i>Objava na X usmjerena na SDA i formiranje „islamske republike“</i>	<i>Nije krivično djelo po čl.145a</i>

Na X je objavljeno: "Ima li neko da objasni patriotizam SDA?Spremni se odreći 78% države BiH da bi imali islamsku republiku na 22% teritorije BiH. Koji mozak to radi?". Prijava navodi da se radi o vjerskoj mržnji po osnovu Islama.

Ocjena Tužilaštva je da je radnja usmjereno protiv drugog političkog subjekta, ne drugog konstitutivnog naroda. Nadalje, izjava nije pogodna da izazove ili raspiri nacionalnu, rasnu ili vjersku mržnju, niti je umišljaj prijavljenog bio usmjeren na prouzrokovanje takve posljedice. Tužilac naglašava da je trenutno u toku predizborna kampanja za Opšte izbore i da je targetirani kandidat te stranke. Stoga bi se navedena izjava mogla protumačiti kao dio predizborne kampanje koja se u BiH najčešće sastoji od obećanja, međusobnih optužbi, prepirki.

Osim jasne analize elemenata bića krivičnog djela, Naredba sadrži i dio koji se bavi objašnjenjem pojmova mržnje, razdora, netrpeljivosti, zatim detaljnom obradom namjere odnosno uslova da radnja izazove mržnju ili nasilje. Ova Naredba predstavlja jako dobar primjer analize i obrazloženja odluke.

Krivična prijava	Naredba o nesprovođenju istrage (T20 0 KTA 0021903 22od 14.3.2023.)
<i>Komentar na društvenoj mreži, negiranje genocida u Srebrenici</i>	<i>Ne postoje osnovi sumnje da je prijavljeni počinio krivično djelo</i>

Prijava se odnosi na komentar na Facebooku na objavu, gdje je prijavljena na pitanje "Želiš da kažeš da nije bio gencid" odgovorila "naravno da nije". SIPA je saslušala svjedoka-prijavitelja, saslušali prijavljenu koja navodi da je napisala komentare u afektu, zbog porodične tragedije iz 1995.godine, da komentarom nije htjela da povrijedi već da je njen život bio opterećen bolom i tugom zbog gubitka, sa ove vremenske distance joj je žao što je napisala sporni komentar, i da je sramota što zbog toga daje izjavu u SIPI, da je znala da će do ovoga dovesti ne bi nikada napisala.

Tužilaštvo utvrđuje da se stiče jedno obilježje - poricanje genocida, no ne ispunjava se element načina/namjere da potakne nasilje i mržnju. Tužilaštvo je uzelo u obzir ličnu tragediju prijavljene i njen revolt prilikom pisanja komentara, te da nije imala namjeru da ikoga povrijedi. Namjeru počinioaca teško dokazati.

4. Nemogućnost utvrđivanja činjenja vremena i radnje prijavljenog krivičnog djela

Pored nemogućnosti da utvrdi identitet prijavljenih lica (eventualnih počinilaca krivičnog djela), Tužilaštvo je navodilo i nemogućnost utvrđivanja radnje i/ili vremena kada je radnja učinjena. Iz analize naredbi u ovom dijelu se vidi da se

nije moglo pristupiti objavama na društvenim mrežama ili komentara na sadržaj na online portalima, jer je prijavljeni sadržaj uklonjen. Međutim, u nekim od ovih predmeta prijavitelji su dostavljali screenshot sadržaja ili čak print sadržaja (komentara), iz čega bi trebalo biti vidljivo ko, gdje i kada je sadržaj objavio. Ovo je važan segment kada se prijavljuju online sadržaji – prijavitelji bi trebali paziti da se vidi vrijeme, mjesto i počinilac jer ovi sadržaji u međuvremenu mogu biti uklonjeni. Međutim, posljednja praksa Tužilaštva ukazuje da – iako se dostavi screenshot sadržaja a SIPA ne uspije utvrditi identitet lica ili pronaći sadržaj, screenshot neće imati dovoljnu dokaznu snagu.

5. Malo podataka u naredbama

Dio naredbi o nesprovođenju istrage sadrži vrlo šture informacije, bez obzira da li Tužilaštvo/SIPA uspjelo prikupiti dovoljno informacija. Ovdje pripadaju i Naredbe u kojima tužiocu nisu uopšte davali informacije zašto nema elemenata krivičnih djela već samo navode da se naredba donosi na osnovu „analize spisa“.

Krivična prijava	Naredba o nesprovođenju istrage (T20 0 KT 0021924 22 od 25.1.2023.)
<i>Po prijavi, osumnjičeni djeluje protivustavno, teško povezati jer je anonimizirano, potiče podizanje političkih tenzija, što predstavlja prijetnju miru i stabilnosti u državi; otvoreno podržava presuđenu zločinačku paratvorevinu, nastalu na najtežim ratnim zločinima na tlu Evrope od II svjetskog rata.</i>	<i>Nema dokaza za osnov sumnje za počinjenje krivičnog djela</i>

U ovom slučaju Tužilaštvo samo konstatuje da prijavljeni nisu počinili krivično djelo. Nema nikakve analize, obrazloženja. Važno je pak da se utvrdi da paušalno navođenje postupanja u krivičnoj prijavi, pa i u odluci, ne može biti element krivičnog djela - potrebno je da se radi o konkretnoj radnji. Isako su uzxete izjave, nama nikakvog osvrtu na izjave svjedoka.

Krivična prijava	Naredba o nesprovođenju istrage (T20 0 KTA 0021045 21 od 19.7.2022.)
------------------	--

<i>"Genocida nije bilo - krivična prijava protiv izazivača mogućeg rata" - prijavitelj navodi da ga je duboko uznemirilo ponašanje (Visoki predstavnik) koji je donio užasavajuće propise - izmjene KZ, kojim se mišljenje, sloboda izražavanja, što je moguće u uslovima diktature i fašizma. Traži pokretanje postupka protiv (VP) kao aktivnih izazivača rata.</i>	<i>Nema dokaza za osnov sumnje za počinjenje krivičnog djela</i>
---	--

Obrazloženje je izrazito šturo, nema dovoljno materijala za bilo kakvu analizu. Ne vidi se zbog čega je tužilac donio ovakvu odluku, na čemu se temelji.

Krivična prijava	Naredba o nesprovođenju istrage (T20 0 KTA 0020964 21 od 24.1.2023.)
<i>Screenshot profila i jednog od njegovih komentara na SM kojim se negira genocid. "Nije bio genocid _"</i>	<i>Nema dokaza za osnov sumnje za počinjenje krivičnog djela</i>

U Naredbi se samo konstatuje da radnjama prijavljenog ne stiču obilježja krivičnog djela - sadržaj ne potiče na nasilje ili mržnju. Nikakve dalje analize ni obrazloženja nema.